

ВІТЮК

Оксана Вікторівна
oxanaoven@mail.ru

УДК 316.46

СИСТЕМА МЕНЕДЖМЕНТУ
ПІДПРИЄМСТВ-СУБ'ЄКТІВ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ
ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ЛЮДСТВА

ОСТАПЕНКО

Тетяна Геннадіївна
ostapenco@ukr.netMANAGEMENT SYSTEM SUBJECT OF
FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN THE
ENVIRONMENTAL PROBLEMS OF
HUMANITYстудент, Національний
авіаційний університетк.е.н., доцент, Національний
авіаційний університет

У статті розглянуто особливості системи управління підприємствами, які є суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в межах екологічних проблем людства. Вивчено основні проблеми ведення бізнесу в сучасних умовах. Запропоновано й обґрунтовано модель принципів управління компанією, яка орієнтована на ефективне використання природних ресурсів при веденні бізнесу в умовах ринкової економіки. Визначені приклади застосування синьої економіки в сучасних умовах розвитку цивілізації.

В статье рассмотрены особенности системы управления предприятиями, которые есть субъектами внешнеэкономической деятельности в рамках экологических проблем человечества. Изучены основные проблемы ведения бизнеса в современных условиях. Предложенная и обоснованная модель принципов управления компанией, ориентированной на эффективное использование природных ресурсов при ведении бизнеса в условиях рыночной экономики. Определены примеры применения синей экономики в современных условиях развития цивилизации.

The article presents the features of corporate governance, which are subjects of foreign economic activity within the environmental problems humanity. The basic problems of doing business have been studied in the modern world. It was proposed and justified the model of principles of the company management that is focused on the efficient use of natural resources while doing business in a market economy. Examples of the blue economy in modern conditions of civilization have been identified.

Ключові слова: економічна система, природна система, синя економіка, глобальні проблеми людства, зовнішньоекономічна діяльність, система управління

Ключевые слова: экономическая система, естественная система, синяя экономика, глобальные проблемы человечества, внешнеэкономическая деятельность, система управления

Keywords: economic system, natural system, blue economy, global problems, foreign trade management system

ВСТУП

Екологічні проблеми людства набирають все більших масштабів і критичних наслідків. Саме тому основним завданням сучасної науки є обґрунтування бізнесу на основі створення сприятливих умов для збереження екології. Ці питання є актуальними для здійснення та управління зовнішньоекономічними операціями суб'єктів господарювання. Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що головними питаннями поєднання економічної та екологічної систем займався Паулі Гюнтер, а також приділяв увагу способам розвитку бізнесу, які не приносять шкоди навколишньому середовищу. Головні проблеми менеджменту зовнішньоекономічної діяльності вивчали О.А. Кириченко, Г.М. Дроздова та інші.

МЕТА РОБОТИ

полягає у визначенні ролі та особливостей управління підприємств-суб'єктів ЗЕД під впливом екологічних проблем людства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти. Методи дослідження: загальнонаукові методи, системний аналіз, структурний підхід, індукція та дедукція, спостереження та порівняння.

РЕЗУЛЬТАТИ

Очевидним є той факт, що зовнішньоекономічна діяльність кожної країни є важливою умовою її економічного зростання. Особливо це актуально за сучасних умов, коли набувають інтенсивного розвитку процеси міжнародної економічної інтеграції, транснаціоналізації, міжнародного поділу праці, глобалізації світового господарства.

Економічна сутність зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) виявляється в такому:

- це важливий і потужний фактор економічного зростання і розвитку кожної країни (національний аспект ЗЕД);

- це механізм включення економіки кожної країни до системи світового господарства, а отже, і до процесів міжнародного поділу праці та міжнародної кооперації, що особливо актуально в умовах зростаючих тенденцій до глобалізації (регіональний і глобальний аспект ЗЕД) [1].

Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності – це управління виробничо-господарською і комерційною діяльністю підприємства; пов'язаною з його виходом на зовнішній ринок, в зовнішнє міжнародне середовище з метою більш повного використання зовнішніх (міжнародних) факторів економічного зростання. Мета управління підприємством - це кінцевий бажаний результат, що досягається шляхом не тільки внутрішніх, але й зовнішніх (міжнародних) факторів економічного росту [5].

Зазначимо, що проблемами багатьох сучасних компаній є наслідування принципів класичної школи управління. Ця модель визначається п'ятьма принципами [3, с. 52-60]:

1. Провідний бізнес визначається ключовою компетенцією – будь-яка ініціатива повинна мати деталізований бізнес-план, підкріплений чітким стратегічним аналізом. Засліплення досягненнями основного бізнесу може призвести до недотримання та нехтування керівниками вимог соціальної етики, що призводить до формування подвійних стандартів моралі. Концепція основного бізнесу та основної кваліфікації домінували над управлінськими директивами протягом останніх 50 років. Якщо з'явиться новий підхід, який виходитиме за межі основної кваліфікації, менеджменту буде важко його прийняти. Навіть тоді, коли лідер впевнений, що нова технологія – це можливість досягти конкурентоспроможності та зайняти ринкову нішу, це не гарантує, що вона придатна для розвитку.

2. Управління ланцюгами постачання – передбачає контроль над матеріалами, фінансовими операціями та ринком доставки продуктів від пункту виробництва товарів до пункту виробництва та споживання. Навіть якщо лідер ринку впевнений, що нова технологія дає можливість отримати конкурентні переваги і завоювати частину ринку, немає жодної гарантії, що ця інновація буде впроваджена. Команда стратегічного планування повинна переконатись, що дослідницькі ідеї потрібні у торгівлі та виробництві.

3. Аутсорсинг – інновації які мають успіх у своїй основній діяльності та відповідають вимогам управління ланцюгами постачання, повинні також відповідати принципу аутсорсингу. Аутсорсинг – це процес укладання субпідрядної домовленості з третьою стороною, яка має можливість керувати та визначати терміни роботи, організувати людей та знаходити ресурси для виконання основної діяльності. Компанія повинна діяти як агент змін для всіх своїх постачальників і субпідрядників.

4. Контроль над грошовими потоками – новий продукт може скоротити витрати за рахунок економії коштів чи енергії чи бути корисним для довкілля, але в той час не користуватись великим попитом на ринку. У звичайній діловій практиці підвищення коефіцієнтів прибутку має велике значення, тому що

вони створюють додаткові грошові надходження, завдяки яким може фінансуватись розвиток інноваційного процесу. Але така сфера торгівлі є високовартісною для споживчих товарів та товарів, що мають короткий термін реалізації. В умовах нинішнього економічного спаду великі компанії з широким асортиментом продукції значно скорочують кількість своїх пропозицій та брендів, натомість обмежуючи каталог продуктами, які мають найшвидший товарообіг і не завжди найвищий маржинальний прибуток. Значно більший грошовий потік становлять продукти щоденних продажів, коефіцієнт прибутку яких складає 5%, порівняно з 50% на продуктах, які продаються лише один раз на місяць.

5. Витіснення – навіть у випадку схвалення інновації менеджером із постачання та фінансовим директором, маркетингова команда продовжує вагатися. Винахідники та інноватори повинні розробити унікальний продукт для продажів, який потрапить на полиці та в каталог, успішно повідомивши про свою історію потенційним покупцям. Стурбованість дефіцитом товарів є не виправданою, бо реальна їх кількість на полицях свідчить про те, що ринок, на якому ми оперуємо є перенасиченим.

Слід зазначити, що в сучасних умовах розвитку людства всі п'ять чинників ефективного управління є актуальними, проте, необхідно додати і екологічний чинник, який, ще на жаль, багатьма компаніями ігнорується.

В наш час через дію багатьох чинників особливо гостро стоїть питання стану навколишнього середовища. З розвитком цивілізації все більше виникає екологічних проблем, які мають глобальний характер.

Екологічні проблеми в тій або іншій мірі завжди супроводжували становлення і розвиток цивілізації. Однак, те, що було в минулому, не може йти ні в яке порівняння з протиріччями, що виникають при взаємодії суспільства і природи в сучасну епоху. Необмежене використання природних ресурсів і вільне викидання відходів у навколишнє середовище призвело до того, що в багатьох країнах практично не залишилося непорушених природних екосистем, спроможних повною мірою виконувати свої функції збереження стану навколишнього середовища. Стійкий розвиток суспільства все більш стримується глобальними екологічними проблемами [7].

Подолання існуючої економічної кризи можливе при розширенні розуміння за використання логіки природних екосистем. Якби ми розвивали наші економічні системи, наслідуючи природу, то могли б використовувати енергію і ресурси ефективніше і без утворення відходів, в той же час маючи сотні мільйонів робочих місць.

Емуляція функціональної та матеріальної ефективності екосистем і природного середовища є прагматичним способом досягнення збалансованості та високоєфективного використання ресурсів, зберігаючи при цьому конкурентоспроможність та створюючи додану вартість. Така економіка, що є

відродженою, стала називатися «синьою економікою».

Приклади застосування «синьої економіки» [3, с.13-29] Гюнтера Паулі наведені нижче:

1. До достатку через обмеження. Паоло Лугарі запропонував перетворити савану Вічаду в Колумбії у тропічний ліс, в той час майже ніхто не вірив, що це можливо. Зараз, через чверть століття, Лугарі запрошує відвідувачів на 20000 акрів відновленого тропічного лісу. За двадцятидворічний період вартість кожного акра савани, перетвореної на тропічний ліс, пов'язана виключно з вартістю придатної для пиття води, харчів та доступних засобів існування, збільшилась в 3000кратному розмірі. До відновлення лісу, у людей, що проживали навколо Лас Гавіотас, не було жодних шансів отримати роботу. Вони страждали на шлунково-кишкові хвороби, не мали якісної питної води та відчували дефіцит у необхідному медичному обслуговуванні.

У той час, коли уряд та традиційний бізнес не змогли вирішити проблему місцевого населення, ідея однієї людини та її унікальна робота задовольнили потреби багатьох. Це зразок соціального та екологічного захисту, який охопив бізнесову зацікавленість та досяг успіху, скориставшись моделлю функціонування природної екосистеми.

2. Продовольча безпека Африки. Отець Нземуджо започаткував програму, щоб повністю змінити ситуацію з продовольчим забезпеченням африканців. Сьогодні, пройшов повний цикл від екологічної деградації до появи можливості забезпечення африканців їжею та засобами, необхідними для існування.

3. Острів мрій. Близько тисячі років тому великі торговці Флоренції та Росії будували церкви та будинки для літніх людей на території Готланду, невеликого, але прекрасного острова в центрі Балтійського моря. Жителі цього острова поставили за мету створити збалансоване суспільство, жити в гармонії з земельними ресурсами та визначними історичними пам'ятками.

Ці приклади засвідчують, що екологічну ситуацію в світі можна змінити, використовуючи високі технології, які призвели до екологічного забруднення регіонів. Про ці технології треба знати та вміти застосовувати на благо людства в межах зовнішньоекономічних систем, коли інвестиції вкладаються транснаціональними корпораціями не у стагнацію, а у поліпшення екологічного середовища.

На сьогодні, науковці виділяють ступінь – магістр бізнес адміністрування, який надає його власникам статус, що стимулює їх як бізнес-менеджерів і керівників. Вони навчилися аналізувати операції та взаємодії, які допомагають визначити зниження витрат на робочу силу та сировину, максимізувати грошовий потік, збільшувати частку ринку і точно керувати ланцюгами поставок. Але, на жаль, ці експерти, які сьогодні є домінуючими лідерами бізнесу, схоже не мешкають разом з іншими жителями нашої планети. Їх вузька спрямованість в одній сфері бізнесу відгороджує їх від визнання життєвих можливостей поза сферою їх інтересів і

знань. Так, високоосвічені фахівці з менеджменту та з менеджменту зовнішньоекономічної діяльності мають бути обізнані з екологічними проблемами людства та спроможними ці проблеми вирішувати.

Екосистеми пропонують нам величезний потенціал для розробки моделей, здатних задовольняти потреби всього людства. Природні системи постійно змінюються, в той час, як власне промислові системи залишаються стійкими до змін. Щоб уникнути змін, промислові системи встановлюють глобальні стандарти, які застосовуються в усьому світі, під приводом, що це знижує витрати. Для екосистем, що процвітають на місцевому біорізноманітті, стандартизація приносить мало користі. Бажанням промисловості є контроль і стандартизація, об'єднання та розширення, економія за рахунок росту виробництва, втілення всіх витрат поза межами своєї вузької спрямованості.

Екологічна система має зазнавати впливу від економічної системи обережно і ощадливо. А екосистема має впливати на економіку так, щоб людина розумна могла жити якісно і творчо. Життя людини має покращуватися і від впливу екології і від впливу економіки.

Як визначив Фрідгоф Капра [10]: «Екосистеми - це мережа мереж». Це об'єднання, надання кожному можливості робити свій внесок, у той час - робота з чітко визначеними кордонами, де поживні речовини та енергія нескінченно переходять з одного стану в інший і закони фізики діють без винятку.

На сучасному етапі розвитку однією з головних вимог, що ставиться перед підприємцем є креативність та прояв оригінальності в науці, в громадському житті, в бізнесі, екології та медіа, щоб ми могли стати на шлях до сталого розвитку. Природні системи можуть створювати приватне підприємництво. Застосування даного підходу дасть можливість отримати сталий продукт, стає виробництво та цілі збалансовані системи. В умовах бізнесу та економічних переваг це створює конкурентоздатні продукти, конкурентоздатні процеси та конкурентоздатні моделі міжнародного бізнесу, що йдуть далеко вперед практики основного бізнесу.

Дотримання ключової кваліфікації та покладання на прямолінійні розрахунки і наукові абстрактні розробки сприяють формуванню монополістичної економічної моделі, яка призводить до постійного зростання транспортування та споживання енергії заради забезпечення сподівань споживача в кінці ланцюга постачання. Управління непостійним ланцюгом постачання створює глобальну взаємозалежну економіку, яка постачає споживачам з кожним разом все більш дешевші продукти.

Каскадування енергії та поживних речовин в межах п'яти царств природи дозволяє великій масі виробничо-господарських одиниць, створених людиною, забезпечити людство усім необхідним. У той час, коли ми зосереджені на максимізації випуску одного товару, який призводить до дефіциту з однієї сторони та бідності з іншої, екосистеми завжди мають доступ всього і для всіх. Усі гравці, в межах екосистеми, роблять свій помірний внесок у її

функціонування, в залежності від доступності поживних речовин, енергії та стимулу до задоволення основних потреб. Все розвивається таким чином, що коли настає криза, кожен учасник має змогу пристосуватися до неї. У природних системах ніхто не має права випадати з синхронної системи надовго. Бізнес дотримується стратегії досягнення якомога нижчих граничних витрат, допускаючи, що собівартість виробництва одиниці продукції буде завжди меншою і, таким чином, впроваджуючи шалену гонитву за розмір і контроль ринку.

У природних системах постійно відбуваються процеси розмноження або появи нових видів, запорукою якого є достатня кількість їжі. Видалення відходів життєдіяльності регулюються на шляху поживного потоку і утилізується іншими учасниками системи. До того ж природні системи мають інший підхід до хімії. По-перше основним розчинником у природі є вода, яка є набагато кориснішою для всієї системи, ніж будь який каталізатор, винайдений людиною. По-друге, зв'язки між двома молекулами в основному не ковалентні, що передбачає можливість їх легкого розділення [3, с. 243-253].

Екологічна система менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств є складно-структурованим утворенням, зокрема вона включає такі складові:

1. Екологічні техніко-економічні відносини, суб'єктами яких є держава (макрорівень), галузі та внутрішні регіони (мезорівень);

2. Екологічні виробничі відносини - суб'єктами є підприємства (макрорівень);

3. Екологічне споживання продуктів і послуг – суб'єктами є окремі індивіди (нанорівень).

Автори наголошують та тому, що екологічна система менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств має характеризуватися екологічністю відносин ЗЕД, зокрема – техніко-економічних, виробничих (та відносин розподілу та обміну) та споживчих. Так, технології, що виникають, мають біти спрямовані на заощадливий підхід до виробництва продуктів та процесів, це якість продукування ідей. Ідеї мають бути екологічними.

Виробництво також повинно бути спрямоване на обережне відношення до навколишнього середовища, якщо ж є неефективне виробництво з екологічного погляду, то його необхідно модернізувати та впровадити екологічні зміни.

Сьогодні в світі є споживчий підхід до життя. Люди все більше споживають та не опікуються наслідками такого підходу. Зокрема відходи життєдіяльності мають бути структурованими та переробленими у продукти повторного споживання.

Екологізація зовнішньоекономічної діяльності має торкатися всіх суб'єктів та рівнів її системи. Екологічними проблемами мають опікуватися не лише держави, але й регіони, підприємства та окремі індивіди. Всі ці суб'єкти ЗЕД стають учасниками системи подолання екологічних проблем людства.

У систему управління ЗЕД також мають бути включені екологічні принципи, адже саме від

управлінців на різних рівнях залежить прийняття екологічних рішень в галузі ЗЕД.

ВИСНОВКИ

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств – суб'єктів господарювання має враховувати екологічні проблеми людства. Діючи у глобальному середовищі суб'єкти ЗЕД мають можливість впливати на екосистеми та розв'язання проблем навколишнього середовища. Партнери з різних країн в рамках зовнішньоекономічної діяльності роблять свій внесок у розв'язання екологічних проблем людства. Вони підсилюють один одного і створюють синергійний ефект (підсилення) щодо вирішення даних проблем. Національні стереотипи розв'язання екологічних завдань виділені в різних країнах світу і їх врахування у зовнішньоекономічній діяльності суб'єктів господарювання впливають на ефективність самої діяльності та загальний стан навколишнього середовища. Подальше дослідження даної проблеми може бути зосереджене на впровадженні методів ведення бізнесу, що не шкодять навколишньому середовищу на конкретному вітчизняному підприємстві, що здійснює ЗЕД.

Список використаних джерел

1. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" від 16.04.1991 № 959-XI (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради УРСР (БВР), 1991, N 29, ст. 377

2. Вальтер Д. Зеленый бизнес – миллиардная сделка! На смену доткам приходят дотгрини / Пер. с нем. В. Хартмана. – К.: Ин-т экон. и прогнозир. НАН Украины, 2009. – 296 с.

3. Гюнтер П. Сияя економіка / П. Гюнтер. – К.: RRF. – 2012. – 353с.

4. Друкер Питер Ф., Макьярело Джозеф А. Менеджмент. : Пер. с англ. – М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2010. – 704 с

5. Кириченко О. А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності [Електронний ресурс] // Укркнига. – Режим доступу: <http://ukrkniha.org.ua/ukrkniha-text/638/>

6. Новак В.О., Мостенська Т.Л., Гуріна Г.С., Ільєнко О.В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства. Підручник. - К.: Кондор-Видавництво, 2013. – 495с.

7. Олійник Я.Б. Основи екології: підручник / Я.Б. Олійник, П.Г. Шищенко, О. П. Гавриленко. - К.: Знання, 2012. - 558 с.

8. Смоленніков Д.О. Роль екологічної відповідальності бізнесу на шляху до сталого розвитку / Д.О. Смоленніков // Вісник СумДУ. Серія економіка. – 2013. - №4. – С. 33-45.

9. Фомичев, А. Н. Исследование систем управления : учебник для вузов по направлению "Менеджмент", по профилям "Производственный менеджмент", "Управление малым бизнесом", "Управление проектом" и др. экономическим профилям / А. Н. Фомичев. – М.: Дашков и К, 2013

10. Фритьоф К. Скрытые святы / К. Фритьоф. – М.: ООО Издательский дом «София», 2004. - 336 с.